

Lekeryds kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med invändig restaurering,
Lekeryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö stift

Lekeryds kyrka

Antikvarisk medverkan i samband med invändig restaurering,
Lekeryds socken i Jönköpings kommun, Jönköpings län, Växjö
stift

Innehåll

Inledning.....	5
Syfte.....	5
Historik.....	5
Beskrivning inför åtgärder.....	8
Vidtagna åtgärder.....	11
Koret.....	11
Dopplatsen och ängeln.....	13
Altarskåpet.....	13
Bänkarna.....	14
Golv.....	15
Väggar.....	15
Tak.....	15
Pentry mm.....	16
Elinstallationer.....	17
Ljudanläggning.....	17
Belysning.....	17
Läktaren.....	18
Färgsättning.....	18
Kulturhistoriska iakttagelser.....	19
Sammanfattning.....	20
Administrativa uppgifter.....	21
Arkiv.....	22
Tryckta källor och litteratur.....	22

Utdrag ur digitala fastighetskartan.

Inledning

Länsstyrelsen lämnade tillstånd till invändig restaurering av Lekeryds kyrka den 29 november 2019. Ett kompletterande beslut fattades den 5 oktober 2020. Besluten stadgar att arbetena skall följas av antikvarisk medverkan. Lekeryds församling har valt att anlita Jönköpings läns museum för antikvarisk medverkan. Handläggare har i ett inledande skede varit antikvarie Britt-Marie Börjesgård och därefter antikvarie Anders Franzén, vilken även sammanställt föreliggande rapport.

Arbetena genomfördes under perioden december 2020 till augusti 2021. Föreliggande rapport sammanfattar vad som framkom vid arbetena.

Parallellt med de arbeten som beskrivs i denna rapport genomfördes rengöring och konserveringsåtgärder på kyrkorummets äldre föremål, som altarpupsats, predikstol och altarskåp. Dessa arbeten stod under antikvarisk medverkan från länsstyrelsens sida. Vidare företogs stölsäkringsåtgärder på madonnaskulpturen. För antikvarisk medverkan av dessa åtgärder ansvarade antikvarie Inga Kajsa Christensson vid Kajsas Kulturbyrå, Axvall.

Syfte

Syftet med arbetena var att åtgärda det slitage som präglade interiören samt att omgestalta koret och att ordna ett mindre kyrktorg under läktaren. Vidare strävade man efter att öka tillgängligheten i kyrkorummet och att ordna med en ljusbärare i en nyskapad tvärgång.

Syftet med antikvarisk medverkan var att dokumentera de genomförda åtgärderna i allmänhet, men även att fånga upp eventuella kulturhistoriska iakttagelser. Vid revideringen av kyrkorummets färgsättning deltog antikvarien i diskussionerna tillsammans med länsstyrelsen, målarmästaren och församlingen m fl.

Historik

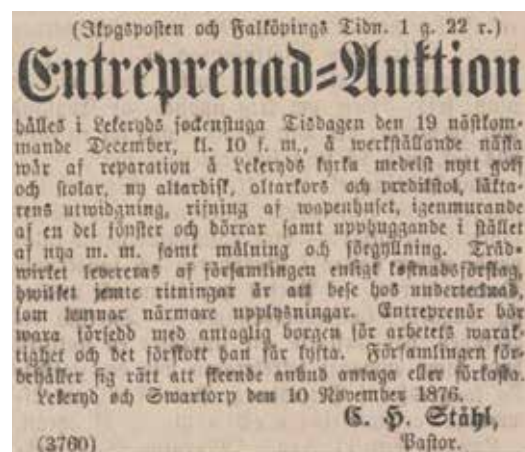
Lekeryds kyrka är sannolikt uppförd under 1200-talets förra hälft. En sakristia tillkom senare under medeltiden. I och med 1600-talet försågs kyrkorummet med predikstol och slutna bänkkvarter, en följd av den lutherska lärans tonvikt på predikan.

År 1737 förlängdes långhuset åt väster. Vid detta tillfälle bör triumfbågen ha rivits och de nuvarande innertaken lagts in. En altarpupsats donerades 1764 av Carl Christopher Ribbing på Ulfsnäs. Upphovsman till denna var Johan Ullberg. År 1782 dekorerades taket av målaren Olof Rosenblad, Gränna.

Kyrkan genomgick en omfattande renovering 1877–78 i tidens anda. De nuvarande fönster- och portöppningarna togs upp, bl.a. ett nu igenmurat fönster i absiden. Vid detta tillfälle avlägsnades större delen av inredningen. Den slutna bänkinredningen ersattes av en öppen med ekådring. Predikstol, altarring och läktare nyttill-

Kyrkorummet sett från läktaren inför restaureringen. Foto B-M Börjesgård 2019.

År 1876 annonserades entreprenaden gällande kyrkans renovering ut. Trävirket skulle emellertid levereras av församlingen. Jönköpings tidning 1876-11-13.

Denna bild från 1950-talets restaurering visar dekorationsmåleriet som väggar och tak var försedda med sedan 1922 års renovering. ATA.

verkades och målades i vitt och guld. Altaruppsatsen ersattes med ett enkelt förgyllt träkors. Större delen av den gamla inredningen placerades på tornvinden. Takmålningarna övermålades samtidigt i en vitaktig kulör.

En ny renovering skedde 1922 utan vederbörligt tillstånd. Arbete skulle egentligen endast omfattat lagning av fasadspäck, kalkning och svartmålning av plåt samt invändig ommålning i befintlig färgsättning. När målarmästare Sven Ström från Tenhult upptäckte takmålningarna erbjöds han att "restaurera" dessa. Målningarna kom då att mer eller mindre nymålas med blank oljefärg och en slingdekor applicerades på hålkälen "efter äldres hågkomster". Detta omöjliggjorde ett återställande av taket till ursprungligt skick, vilket väckte kraftiga reprimander från Byggnadsstyrelsen, som inte heller uppskattade väggarnas fältdekor och absidens målade dekorer med draperier och stjärnhimmel. Styrelsens inspektör, sedermera Jönköpings stadsarkitekt, Göran Pauli påpekade att kyrkan med ett återbördande av de gamla inventarier som bevarats, kunnat "med en förståndigt ledd restaurering bli en verkligt vacker helgedom". Triumfkrucifixet hade vid detta tillfälle satts upp på altaret efter en uppmålning.

En genomgripande restaurering ägde slutligen rum 1951–52 efter program av arkitekt Årland Noréen vid Byggnadsstyrelsen. Platskontrollant var landsantikvarie Gunnar Svahnström. Man hade ambitionen att med hjälp av bevarad inredning återföra kyrkorummet till det skick det hade före 1877. De sotande kaminerna ersattes av elvärme och även belysningen elektrifierades. Större

Ovan och till vänster: Kyrkorummet efter restaureringen 1951–52. ATA.

delen av 1800-talsinredningen togs bort och nya golv lades in. Ribbingska gravhällen påträffades och flyttades upp i nivå med nya golvet. Absidfönstret igenmurades. Altaruppsats och renässanspredikstol återbördades efter konservering utförd av Sven Wahlgren, Kalmar. Denne svarade även för konserveringen av altarskåpet, som fick nya dörrar, liksom för madonnan och triumfkrucifixet. En ny sluten bänkinredning tillverkades med en bevarad bänkdörr och en gavel som förebilder. En ny altarring tillverkades anpassad till den gamla inredningen. Läktarbarriärens dockor ersattes av fyllningar. Väggarnas dekorer avlägsnades och de kalkavfärgades ånyo. Snickerierna oljemålades i anslutning till färgen på de gamla inventarierna med inslag av marmoreringar.

År 1987 konserverades en stor del av den bemålade inredningen och inventarierna av Ola Westerudd från Jönköpings läns museum. Det till följd av uppvärmningen tidvis alltför torra klimatet i kyrkorummet hade orsakat uttorkningsskador och färgsläpp. Altaruppsats, altarskåp, predikstol och madonna genomgick fästning av färg och rengöring. En ny evangelistbild målades i ett tomt fält på predikstolen.

År 1995 gavs tillstånd att ta bort den främre bänkraden för att skapa plats för kör och dopsällskap. Härigenom fick kalkstensgolvet i öster kompletteras. År 2004 delades altarringen i tre delar för att bli flyttbar och fick en ny klädsel.

Färgsättningen från 1950-talet var bevarad. Bänkarna hade marmorering i blått/svart, ramverk hade återhållsam marmorering i vitaktiga och gråa toner, maskaronornamenten hade accentureingar i gult och insidan av bänkarna hade en skarp grön kulör. Läktarens pelare var rödaktiga längst i öster, men för övrigt gråa. Bilden visar också mixerbordets placering i bänkkvarteret där en bänk tagits bort. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Ovan: Koret med det flyttbara altaret, kororgeln och madonnaskulpturen inför arbetena. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Till höger: Kyrkorummets östra delar inför arbetena. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Nedan: Kororgelns plats framför det södra bänkkvarteret inför avyttrandet. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Beskrivning inför åtgärder

Kyrkans interiör präglas främst av fast inredning från 1600- och 1700-talen, till vilken senare inredning anpassat sig. Långhuset övergår via rundade avsmalningar i koret. I väster finns en djup orgelläktare, under vars bakre del ett par bänkrader avlägsnats för att ge plats åt bl.a. ljusbärare och kapphängare. Bänkkvarteren definieras av mitt- och tvärgång. Över den förra hänger tre ljuskronor av mässing. Predikstolen är placerad i långhusets nordöstra hörn och på motsatt sida i söder står en kororgel. Bakom altarpupsatsen står i absiden ett textilskåp.

Golvet består i långhuset av fernissade smala furubrädor från 1951 och i koret av slipade kalkstensplattor från samma år. Mitt i koret ligger en renässansgravhäll av kalksten över Peder och Britta Ribbing, vilka avled 1611. De slätputsade väggarna är avfärgade med en tät, gråbruten vit färg. Portarna utgörs av halvfranska pardörrar i svagt ljusgrått.

I passagen till sakristian sitter en medeltida plankdörr med stocklås och järnbeklädnad. Fönstrens innerbågar av vitmålat trä tillkom 1924. Långhus och kor har plana brädtak med kraftiga anfang och hålkäl. Kor- och långhustak skiljs från varandra av en bjälke. Takplafonderna är dekorerade av Grännamålaren Olof Rosenblad 1782 med skyar, änglar och språkband. Målningarna är dock kraftigt påmålade 1922, varvid även hålkälens slingdekor tillkom. Taklisterna har färguppläggning i grå nyanser och ockra.

Altaret är en enkel konstruktion från 1951 av trä med blågröna masonitfyllningar och ramverk med blågrön marmorering på gräddvit botten. Altarpupsatsen är enligt inskription på predellan skänkt 1764 av Carl Christopher Ribbing och förfärdigad av Johan Ullberg.

Den sexsidiga altarringen från 1951 är nu uppdelad i sektioner och ofta undanställt. Den består av ett rödbrunt ramverk med fyllningar som bär blågrön marmorering på gräddvit botten. Knäfallet

Kyrkorummet sett från koret. Lägg särskilt märke till färgsättningen och västväggen innan inrättandet av ett pentry och förvaringsskåp. Foto: B-M Börjesgård 2019.

är skinnklätt. Predikstolen är ett renässansarbete från 1640-talet, sistnämnda uppgift enligt delvis bevarad inskription.

Den slutna bänkinredningen tillkom 1951 och är till det yttre ett återskapande av en tidigare bänkinredning i renässans, av vilken en dörr och gavel har bevarats. Typen är samma som i närbelägna Hakarps kyrka.

Bänkdörrarna och skärmarna mot kor och tvärgång har T-formiga fyllningar med svart-grå marmorering. Ramverk och gavlar bär grå marmorering. På gavlarna sitter särpräglade pilastrar med maskaroner. Dörrarna har utskjutande gångjärn på 1600-talsvis. Invändigt är bänkarna avfärgade i brunt. En manöverpulpit finns inrymd i nordväst.

Läktaren tillkom 1877 och bärs av tolv pelare med fasade hörn och kapitäl, avfärgade i grått respektive rödbrunt. Det kraftiga bjälklaget och bröstningen är modifierade 1951 med ramverk i grått och fyllningar i grågrönt.

Orgeln är byggd 1888 av Erik Nordström, Eksjö, och utökad 1952 av Nils Hammarberg, Göteborg. Fasaden är målad i en grå-bruten vit färg med förgyllning på dekor och listverk.

Långhuset sett från sydingången. I förlängningen av denna tvärgång skapades en ny fram till fönstret. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Kyrkorummet sett från den västra ingången. Generellt gäller att man så långt möjligt strävar efter att bevara mittgångens tydliga definierande och undvika att alltför många bänkar tas bort under läktaren eller längre fram. Å andra sidan hade man vid borttagandet av bänkar vid tidigare tillfällen inte skapat någon tydlig avslutning med bänkskärmar. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Kyrkan har ett antal medeltida inventarier. Den romanska dopfunten av sandsten tillhör den s.k. Lekerydsgruppen. Basen har en cirkel av människohuvuden och cuppan en rundbågsarkad med fabeldjur. Ett triumfkrucifix hänger på södra långhusväggen. Utförandet talar för en datering till 1200-talets andra hälft. På långhusets norrvägg hänger ett välsnidad nordtyskt altarskåp av ek från omkring 1500. På korets sydvägg sitter en 1400-talsmadonna med fragmentariskt bevarat skåp och polykromi.

Den rymliga sakristian har fönster i norr och ingång i öster. Rummet är möblerat med fristående altare, knäfall och lösa stolar i omalat trä för att kunna nyttjas som lillkyrka.

På tredje våningen i tornet förvaras altarring, predikstol med ljudtak och svarvade läktardockor från 1877 års restaurering. Av särskilt intresse är en snidad dopängel från 1700-talet. I tornet finns även två nyklassicistiska nummertavlor och ett stort epitafium över släkten Ribbing i form av en trätavla från 1700-talet.

Ovan: Platsen under läktaren inför arbetena där pentryt senare ordnades och kaffeservering möjliggjordes. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Till höger: Platsen under läktarens södra del inför arbetena. Blandad möblering, endast delvis borttagen bänkinredning och en trångt placerad ljusbärare var förutsättningar som man ville förbättra. Foto: B-M Börjesgård 2019.

Vidtagna åtgärder

Koret

Inför arbetena utgjorde altarbordet och altaruppsatsen en enhet. Framför stod ett mindre, flyttbart altarbord för att möjliggöra prästens firande mässa vänd mot församlingen. Vid de nu genomförda arbetena tillverkades ett nytt större, fristående altarbord med högre estetisk ambition. Målet var att det både skulle gestaltas så att det gavs en tillräcklig dignitet och att det blev genomsläppligt. Snickaren lade fram tre olika förslag. I samförstånd valdes en variant med fyra kraftiga ben som med en distans bär upp en tjock altarskiva. Konstruktionen ger i viss mån ett intryck av att skivan svävar ovanför benställningen. För att framhäva denna effekt och att framhålla altarets symboliska betydelse som ett tecken på Guds närvaro marmorades altarskivan kraftigare än benställningen. Vidare försågs skivans sidor med kors som förgylldes. Hela det nya altarbordet tillverkades av trä och för att minska vikten gjordes bland annat benen ihåliga. Förvaringsskåpen bakom det gamla altarbordet togs bort.

Ovan: Det nya, fristående altarbordet, den nya altarringen och madonnaskulpturen på dess nya plats. Till vänster: Förslagsmodeller till det nya altarbordet.

Kyrkan har haft flera altarringar under århundradena. På 1870-talet tillkom en altarring med svarvade dockor. Denna upp-

Ovan: Altarringen under montering och målning. Till vänster: Den nya altarringens placering provas.

Balusterdocka från 1877 års altarring.

Ovan: Psalmnummertavlan har hämtats från vinden för rengöring och återuppsättning.
Till höger: Koret efter omgestaltningen.

fattades på 1950-talet som olämplig i den ålderdomliga interiören. Hela syftet med den restaureringen hade varit att så långt möjligt radera ut spåren från 1870-talets renovering. Därför ersattes altarringen med en ny av enklare slag med speglar. Önskemålet från församlingen var nu att återställa 1870-talets altarring genom att återanvända de sparade, svarvade dockorna som förvarades i tornet. Snickaren tillverkade således en ny underdel med knäfall och en överliggare. De återanvända dockorna återanvändes så när som på några som fick nytillverkas. Altarringen gjordes delbar. Hela altarringen målades efter avstämning mot bänkarnas färgsättning, se nedan. Knäfallet kläddes med rött skinn, kulör 8955, från Tärnsjö Garveri AB.

På korets södra vägg hängde sedan 1950-talet madonnaskulpturen. Från församlingen framfördes önskemålet om att flytta den till korets norra sida och i stället sätta upp en äldre nummertavla på den södra väggen. Madonnaskulpturens nya placering dryftades grundligt och slutligen föll valet på att använda det östra väggpartiet strax norr om absiden. Härigenom skulle man kunna se madonnaskulpturen framifrån. Skulpturens skåp är fragmentariskt bevarat och botten och tak är rekonstruerade på 1950-talet. Diskussioner om att förändra dessa sentida delar ledde trots allt till att hela arrangemanget bibehölls oförändrat.

När madonnaskulpturen var flyttad kunde man sätta upp en bevarad äldre psalmnummertavla på skulpturens tidigare plats. Detta krävde att smeden tillverkade en gångjärnsställning ut från väggen. Innan uppsättningen rengjordes nummertavlan av konservatorerna.

Dopplatsen och ängeln

I landet finns ett tjugotal så kallade dopänglar. Dessa är snidade änglar som hänger ned från taket och i en hand håller ett dopfat. Från början har dopänglarna i regel kunnat sänkas ner från taket i samband med dop och man har då kunnat använda dopskålen. Dopängeln i Lekeryds kyrka omnämns första gången i en inventarieförteckning 1764. Den användes fortfarande enligt en uppgift från 1849, men vid kyrkans stora restaurering 1877 togs den ner och har sedan dess varit ur bruk.

Inför den nu genomförda restaureringen fanns en vilja från församlingen att åter placera den i kyrkorummet vid en dopplats. Inför uppsättning genomgick dopängeln en rengöring och konservering.

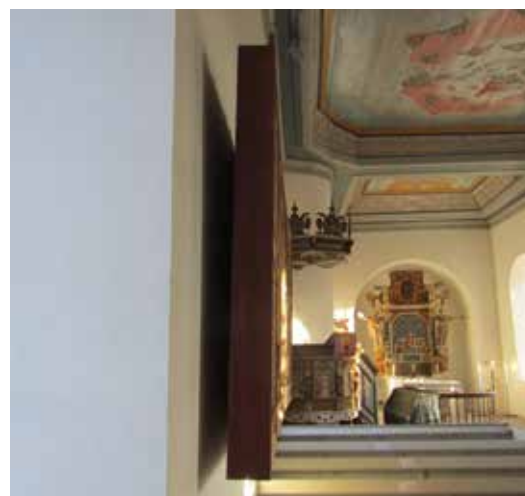
Den plats där kororgeln hittills varit placerad valdes som ny dopplats. Kororgeln avyttrades därför. På den nya dopplatsen placerades den medeltida dopfunten mitt framför det södra bänkkvarteret. Mot söderväggen sattes ett nytillverkat avlastningsbord upp. Ovanför dopfunten hängdes dopängeln upp. För att ordna upphängningen nytillverkades länkar i samma stil som de som håller ljuskronorna, men utan förgyllda klot. Länkarna tillverkades av Stensjöns smedja. Ett hål gjordes i taket för upphängningskroken. Upphängningen ger ingen möjlighet att sänka ner dopängeln.

Altarskåpet

På kyrkorummets norra vägg hänger sedan 1950-talet ett senmedeltida altarskåp. Detta rengjordes och konserverades parallellt med arbetena i kyrkan. Inför återuppsättandet diskuterades grundligt om den befintliga upphängningsanordningen var tillfyllest. En modifierad upphängning utformades och utfördes av yrkessmeden Roland Svensson vid Stensjöns smedja. Bland annat skapades härigenom ett mellanrum mellan skåpets baksida och ytterväggen som skulle skapa luftcirkulation och förhindra ett fuktigt mikroklimat med mögelbildning som följd.

Ovan: Den nya dopplatsen med dopängeln.
Till vänster: Dopängelns upphängning med en avsågad stång.
Nedan: Avlastningsbordet på den nya dopplatsen.

Altarskåpets distans mot ytterväggen.

Ovan: Hela den nya tvärgången. Man kan skymta den korta bänkskärmen till höger.

Till höger: Den nya tvärgången mot norr under arbete.

Bänkarna

Kyrkorummets bänkar tillkom 1950. Ett mål var att skapa en plats för en ljusbärare och för rullstolar vid det mittre fönstret mot norr. Detta skulle förutsätta att ett par bänkrader togs bort så att den södra tvärgången skulle erhålla en pendang i det norra. Härigenom skulle den nya platsen inramas med två nya bänkskärmar. Denna åtgärd godkändes av länsstyrelsen. Under arbetena, när bänkraderna var borttagna framfördes önskemål om att inte sätta upp en bänkskärm mot väster. Härigenom skulle den befintliga sittbänken inte avgränsas mot den öppna platsen med ljusbäraren. Från antikvarisk synpunkt fanns farhågor att en öppen bänk på detta sätt upplevs främmande i ett kyrkorum som för övrigt präglas av sluten bänkinredning. Frågan diskuterades grundligt och slutligen framkom förslaget att låta en liten del av den planerade bänkskärmen sättas upp som en markering, men att låta resten skapa en öppenhet. Förslaget innebär att man i princip upplever bänkkvarteret i nordväst som slutet sett från de övriga gångarna, men att man trots allt åstadkommer den funktion som församlingen var mån om.

Tvärgången mot söder var asymmetriskt placerad i förhållande till sydingången och något för smal av säkerhetsskäl. Därför vidgades denna tvärgång något vid återmonteringen av bänkarna.

För att skapa plats för ett kyrktorg avsett för samvaro och kyrkkaffe togs tre bänkrader bort längst bak i kyrkan. Resultatet blev således att bänkkvarteren når fram till läktarens framkant och de där bärande pelarna. De två bakre kvarteren hade hittills saknat bänkskärmar, men nya sådana sattes nu upp för att avsluta kvarteren på ett lämpligt sätt.

De kompletterande bänkskärmarerna tillverkades av tillvaratagna bänkdörrar och sektioner med maskaronornament. Vid demonteringen av bänkinredningen tillvaratogs överblivna bänkdörrar och bänkgavlar.

Golv

Golven i kyrkorummet och på läktaren av trä från 1950-talet slipades och behandlades med hårdvaxolja. Golvet i koret av kalkstensplattor bevarades, men de sekundära plattorna längst i väster lyftes upp och återmonterades och slutligen fogades hela stengolvet.

I långhusets gångar lades nya gångmattor i schatterade blågrå kulörer. Mattans färgtoner hade komponerats speciellt för detta kyrkorum.

Väggar

Inför arbetena var innerväggarna smutsiga. I enlighet med programmet torrengrjordes dessa, men efter detta var resultatet inte fullt tillfredsställande. Därför företogs en lasering för att åstadkomma en jämnare, vitaktig yta.

Tak

Innertaket var inför arbetena smutsigt. Taket torrengrjordes med lyckat resultat fränsett att det fick en väl kraftig lyster. Skador i måleriet konserverades och retuscherades. För att i någon mån dämpa lystern laserades takmålningarna så att de kulörta ytorna tonades ner något.

Ovan: Omläggning av delar av kalkstensgolvet pågår. Till vänster: Mötet mellan kalkstensgolv och nyslipat och hårdvaxoljabehandlat brädgolv. Mattan är specialkomponerad med utgångspunkt i kyrkorummets färgsättning.

Ovan: Rengöringen av innertaket gjorde stor skillnad. Till vänster: Innertaken längst i öster.

Pentry mm

Under läktaren skapades ett kyrktorg med möjligheter till tillredning och servering av kyrkkaffe mm. Genom borttagandet av bänkar kunde större plats ordnas. Sedan tidigare var en del bänkar redan borttagna, men vissa delar hade lämnats kvar, exempelvis vägghpanelen mot långsidorna och den sista bänkraden mot västväggen. Delarna mot den bakre, västra väggen togs bort för att ge plats åt det nya pentryt och förrådsskåpen.

Här har bänkpanel demonterats för att ge plats åt pentryt.

På gavelväggen norr om dörren mot vapenhuset skapades ett pentry. Köksskåp, vitvaror mm placerades mot västväggen och framför detta sattes viktörrar med speglar upp.

På motsvarande gavelvägg söder om utgången mot väster sattes förvaringsskåp upp. Dessa gjordes med spegeldörrar i samma stil som pentryts.

Ovan: De nya utrymmena för samvaro under läktaren.
Till höger: Pentryt med delvis öppna viktörrar.

Elinstallationer

En del elinstallationer utfördes eller gjordes om i samband med arbetena. Det fanns sedan tidigare demonteringsförberedda stråk i brädgolvet utefter mittgången och här kunde installationerna göras.

Ett nytt värmesystem installerades i enlighet med upprättade handlingar. Nya radiatorer med mot bakgrunden anpassad kulör installerades i absiden bakom altaruspsatsen, i koret mot söder och norr, under och uppe på läktaren osv.

Ljudanläggning

Inför arbetena fanns bland annat två, i från taket hängande högtalare ovanför predikstolen respektive kororgeln. Dessa ersattes med en ny anläggning som bland annat innebar att två höga, smala högtalare placerades strax öster om de främre fönstrens nischer i långhuset. Placeringen motiverades av att ljudåtergivningen då skulle bli bra samtidigt som att fönsternischens vertikala linjer skulle harmoniera med högtalarna. Högtalarna erhöll en vitaktig kulör för att göra dessa så lite iögonfallande som möjligt i förhållande till de putsade väggarna.

Den styrpulpst som tidigare funnits i ett av bänkkvarteren återanvändes och placerades under läktaren bakom det norra bänkkvarteret.

Belysning

Den befintliga belysningen i kyrkorummet var ålderdomlig, illa anpassad och inte helt ändamålsenlig. Därför byttes den ut. Halogenkryssen som var placerade på ljuskronornas länkar ersattes inte.

De befintliga ljusskenorna på långhusets sidor, uppe vid taklisten ersattes av nya. Dessa nya placerades på det blåa horisontella fält som följer utefter taklisten. Listen är blåaktig och skenorna målades in i samma kulör. Armatyrerna hade en snarlik, något gråaktig kulör för att inte bli iögonfallande. Skenor sattes upp utefter hela långhusets sidor för att uppnå maximal flexibilitet.

Sedan tidigare arbeten fanns det förberedda stråk i brädgolvet som med lätthet kunde öppnas upp.

Ovan: Den långsmala högtalaren invid fönsternischen. Till vänster: Mixerbordet återanvändes, målades om och placerades bakom bänkkvarteret.

En ny ljusskena placerades i taklisten och målades in i bakgrundsfärgen.

En ny stålörörsförhöjning placerades på läktarbarriären för att höja säkerheten.

Denna skärm har sannolikt varit en av den tidigare läktarens barriär. Den krokiga kanten till vänster har sannolikt stött mot en yttervägg med ett ojämnt putsskikt.

Här arbetar målarmästare Anne Håkansson fram ett par olika förslag till ny färgsättning av bänkarna.

En ljusskena placerades också på korets västra takvinkel. Den ger ljus åt koret, men är inte synlig från kyrkorummet.

Läktaren

Den enda uppgången till kyrkvinden går genom en lucka i innertakets sydvästra hörn. Man reser en steg från läktargolvet upp till luckan, men eftersom en bänkrad står nedanför är det ont om plats för stegen. Därför demonterades en bänkrad här. Golvet lagades i och slipades som övriga golv.

Läktarens barriär bedömdes vara alltför låg för att uppfylla säkerhetskraven. Därför tillverkades en förhöjning av stålör. Denna målades in i läktarbarriärens ljusgrå grundkulör.

Färgsättning

Den allmänna uppfattningen var att den befintliga färgsättningen på snickerierna i kyrkorummet borde justeras. Detta gällde naturligtvis inte de dekorationsmålade inventarierna och innertaket. Bänkarnas målning av sliten och bänkkvarterens invändiga, kraftiga, gröna kulör var man missbelåten med. Antikvarien framhöll att man som ett alternativ kunde bibehålla exempelvis marmoreringen på bänkdörrarna, men så blev det inte. I stället bestämdes gemensamt att hämta inspiration från det befintliga dekorationsmåleriets kulörer samt från en skärm som påträffats i tornet.

Vid målningen av bänkarna framfördes, som nämnts, möjligheten att generellt bibehålla färgsättningen, men församlingen

Den slutliga färgsättningen av bänkarna.

förordade en ny, mindre dyster färgsättning. Målarmästare Anne Håkansson skapade därför ett förslag som innebar att marmoreringsmotiv i gula, röda och orangefärgade toner från den gamla skärmen (troligen från den tidigare läktaren) återanvändes. Skärmens återhållsamma marmorering på ramverket gav också inspiration till den nya bänkmålningen. Efter små justeringar målades bänkarna med svag marmorering i vitt och grått på ramverken/gavlarna, orangeröd marmorering i speglarna och med markeringar i rött och guld i listverken. Maskaronornamenten fick accenter i guldockra. Bas och överliggare målades i något mörkare grått.

Mot bakgrund av bänkarnas färgsättning erhöll altarringen en liknande färgsättning och med enstaka förgyllningingar. Även det nya altarbordets målning stämde av mot bänkar och altarring.

Läktarbarriären har en ovanlig spegelindelning med två rader av liggande speglar, utan profilerade lister mellan spegel och ramstycke. Inför arbetena var barriären slätmålad i mörkgrått och ljusgrått. De främre pelarna som bär upp läktaren var rödaktiga, medan övriga var gråa. Vid ommålningen målades barriären i enlighet med bänkarnas färgsättningsprinciper. Pelarna målades enhetligt i grå marmorering där de prismatiskt utformade dekorelementen på krönen målades i rödaktiga toner.

Väggarna var inför arbetena avfärgade i en vitaktig kulör, men smutsiga. De torrengjordes och laserades därefter i en bruten vit kulör, som nämnts ovan.

Kulturhistoriska iakttagelser

Det var väl känt att takets målerier hade renoverats hårt av målarmästare Sven Ström 1922. När ställningar rests kunde man på ett par ställen se Ströms signering av sitt arbete: "S Ström 1922" respektive "Renoverad 1922 av S Ström, Tenhult".

Läktarbarriärens nya färgsättning utarbetades utifrån den som beslutats för bänkarna.

Målarmästare Svens Ströms signering i taket.

Här på den södra taklisten finns en plåt som täcker den öppning som fanns för en kamins rökgång.

Den södra taklisten har ett parti som inte består av profilerat trä, utan av en plåt. Detta är platsen för den tidigare skorstenen. När skorstenen togs bort sattes öppningen igen med plåten. Utrymmet över denna plåt var tidigare tomt och oisolerat med stark nedsmutsning som följd. Därför beslutades att lägga isolering ovanpå plåten.

Sammanfattning

Under 2021 har Lekeryds kyrka genomgått en omfattande invändig restaurering och förändring. Bland de nya inslagen hör ett nytt altarbord, en ny dopplats med en återuppsatt dopängel, en ny plats för ljusbäraren och tillskapandet av ett nytt kyrktorg under läktaren. Samtidigt har äldre inventarier setts över och färgsättningen ändrats med inspiration från äldre målningar som funnits i kyrkan.

Koret och långhuset sett från absiden. Här framgår altarbordets gestaltning med en altarskiva som tycks sväva.

Kyrkorummet mot väster. Lagg särskilt märke till den nya tvärgången med ljusbäraren.

Administrativa uppgifter

Länsstyrelsens dnr: 433-2468-2019
 Jönköpings läns museums dnr: 2019-065
 Byggherre: Lekeryds församling
 Projektledare: Lars Kjellström, Servicebyrån,
 Växjö stift
 Totalentreprenör: Anne Håkansson Måleri AB
 Elentreprenör: Midroc Electro AB, Jönköping
 Snickerientreprenör: 34:ans byggnadsvård
 Ljudentreprenör: Jönköpings Antenn och Media
 AB
 Smidesentreprenör: Stensjöns smedja
 Konservering: Jönköpings läns museum
 Antikvarisk medverkan: Britt-Marie Börjesgård, Anders
 Franzén
 Rapportansvarig: Anders Franzén
 Rapportgranskning: Mikael Nordström
 Län: Jönköpings län
 Kommun: Jönköpings kommun
 Socken: Lekeryds socken
 Fastighetsbeteckning: Lekeryds kyrka

Dokumentationsmaterialet förvaras i Jönköpings läns museums arkiv.

Referenser

Arkiv

Antikvarisk-topografiska arkivet, Stockholm (ATA)

Handlingar rörande Lekeryds kyrka

Jönköpings läns museum (JLM)

Handlingar rörande Lekeryds kyrka

Tryckta källor och litteratur

Gullbrandsson, Robin (2007). *Lekeryds kyrka. Kulturbistorisk karakterisering och bedömning*. Jönköpings läns museum, byggnadsvårdsrapport 2007:35

Karlsson, Enok (1926). *En gammal Smålandskyrka – Anteckningar ur Lekeryds kyrkas historia*. Jönköping

Lindstam, Ragnar (1932). *Om kyrkor som försvunnit och klockor som ha sjungit i Tveta, Vista och Mo*. Huskvarna

Rogberg, Samuel (1770). *Historisk beskrifning om Småland*. Karlskrona
Småland – landskapets kyrkor (2006). Stockholm

Stolt, Bengt (1995). "De svävande dopänglarna" i *Från kyrkans värld. Småländska kulturbilder 1995*. Jönköpings läns museum

Under 2021 har Lekeryds kyrka genomgått en omfattande invändig restaurering och förändring. Bland de nya inslagen hör ett nytt altarbord, en ny dopplats med en återuppsatt dopängel, en ny plats för ljusbäraren och tillskapandet av ett nytt kyrktorg under läktaren. Samtidigt har äldre inventarier setts över och färgsättningen ändrats med inspiration från äldre målningar som funnits i kyrkan.

Föreliggande rapport redogör för de genomförda åtgärderna.

